

неба і скриньку сильним і радісним голо-
м'язі, похитуванням, з осміхом утіки й
доволення впад називає мертвий серед
філастимських трунів...

Павло Свукот.

З нашого життя.

На покуті.—Суперечки—сирейське питання в
Раді!—Відомий, ага, псалмист. — Пшаво
під чулку руку і сирейчика до поломки.—Від-
повіді сидять і серцяць реліжя.—Ще одні
відомий.—Здрія масок, або новий Тартаван з
Торасову в редакції «Слова».—На кому маска
—невідомо.—Попалять і носемка.—Од
«Сло-
ва» до «Діла».—Базарна паетка.—Про звичай
у нас на покуті.

Минулому разу довелося мені зачетити
питання про те, як поводитися ми у власній
хаті? як зовсім безпорадно навіть у
таку серйозну та симпатичну справу, як
літературні реферати, вносімо ми безліч
дрібних прищепок та передирок, дрібязко-
вої логомаші, що нікому ніяк здобувчи
не дасть, зате шкоди усім може багато
накопити. Певна річ, літературні вечірки в
київському українському клубі—це тільки
малесенький куточок власної хати і нехай
у йому де-що й не гаразд, то може ж кра-
ще од інших кутках далеко краще,—так краще,
щз загальні висновки що до нашого
життя стовітнуть далеко від усього пси-
сизмизму. Через те, на мою думку, не за-
вадить, як ми придивимось і до інших за-
кутків «нашої хати», щоб побачити, що
там твориться, як там лободє поводяться і
чи єсть надія, що ми тепер, зараз можемо
преставити на ім'я культурного грома-
дянства.

Єсть куток у нашій власній хаті най-
більший і найчистіший, у якому ми хоч
і теж не дуже давно, а все ж таки давні-
ше і твердіше якось сидимо, ніж по ин-
ших. Це, мовляв би так—покуті, до яко-
го збіралися найінтелігентніші наші сім'ї,
що представляють український народ і ча-
сто мають претензію удавати з себе, як
то кажуть, сль землі. В цьому куткові
найчистіше лунають голоси про добро на-
родне, про працю на користь трудящих
людей; багато тут промовляється гарних,
високих слів і робиться так спираєме ді-
ло боротьби за кращу будучину. Для
мене особисто цей куток—то найкращий
з усіх, про його я давно марив, як про

якюсь святиню; праця цьому куткові
мені була раз-у-раз такою принальною й
великою, по-над яку я нічого не міг собі
уважити; це був і єсть за-для мене приту-
лок і для праці, і для відпочинку. Одно
слово, куток цей—то наше українське
письменство і з'особна найголосніший, як
на теперішні часи його резонатор—наш
преса.

Сюди, на це покуті, владоються люди, що
шукають відповілі на свої запити, що виголю-
далися думом серед життєвих недогод; сюди
приходять і ті люди, що готують духову
страву й дають свої вироби на споживок
та задоволення голодним. Тут виконують
сі ідеї, що потім розсодяться по всім
усодах поміж маси; тут лє робота освідом-
лення невідомих, просвічування тем-
них, запалювання байбужих до діла, до
вчиння. Висока це робота і не треба по-
яснити, через віщо я назвав цей куток не
тільки найпринаднішим для себе особисто,
а і взагалі найкращим та найкористнішим,
які тільки ми маємо. І от що з цікавості,
а що і з обов'язку здавна пригаляюся до
одного кутка і... дозволю, читчу, поділи-
тися з тобою своїми спостереженнями,—
що і як робиться инді в цьому найкращо-
му нашому кутку.

Не дуже широкий цей наш куток,—
маємо в йому, як що не рхувати Галичину,
одну щоденну газету, два тижневика і
одні місячник. Не однакові ці органи на-
прямом своїм, але всі вони, як тепер гово-
ряться, «не правіше ка-ле»,—тобто стоять
по цей бік тієї демаркаційної лінії, що
поставла в Росії останніми часами й по-
ділила мало не всю людність на два великих
табори—за новий лад і проти його. Отже
багато спільного повинні мати органи
нашої преси, стоячи всі по один бік згаданої
лінії, але мають вони й багато неод-
накового, а де неоднакове—там і супереч-
ки. А де суперечки—там найяскравіше
виявляється внутрішнє життя і внутрішній
звичай данного громадського гурту. Ото ж
і поглянемо тепер, за віщо бують і як
обдубаються суперечки в нашому найкращо-
му кутку—в українській пресі.

В ч. 214 нашої газети надруковано
статю за підписом «Виборць» з Полтавцями
під заголовком «Чи знаменне з'явни-
ше?» Друкування її, редакція зробила таку
примітку: «Статя д. Виборця з Полтави-

ни зачеплює дуже важне питання, яке
в нашій пресі майже не обговорювалось.
Заважаючи на це, редакція мисить її без
всякого поправок, хоч де-яких думок д. Виборця
вона й не поділяє. Приципіально з
приводу зачепленого питання ми обі-
цаємо висловитися в найближчих числах
«Раді». І справді, вже в 216 числі знаходи-
мо статю л. Росового, «До українсько-
єврейських відносин», в 218—л. Доросе-
на «Євреї на Україні»; далі пішли мої
статі «Драгоманов і єврейське питання»;
тієї ж справи торкається почасті й инша
моє ж таки статя «Христка позиція». Ще
давніше, до статі л. Виборця, в «Раді»
теж кілька було статей, що торкалися
єврейського питання, між иншими статя л-я
Сюбогубного (ч. 127). Значить, маємо
щлу літературу питання, з якою конче-
мусть ознайомитися кожний, хто хотів би
говорити про те, як дивиться «Радя» на
єврейську справу. Можна ту літературу
вважати нікчемною, негодою, слабень-
кою з кожного погляду,—як кому до смаку,
—але безсеречними треба признати дві
речі: перша—статя Виборця не редакційна,
а випадкова, і поглядів її редакция «Раді»
не поділяє, надрукувавши її тільки на те,
щоб викликати полеміку про цю справу;
і друга—ні один з тих, хто писав з при-
воду статі л. Виборця, з ним не погодився.
Тож читав усі згадані статі, тож цього
неможливо було не побачити, а також не
уяснити собі тієї ідеїної позиції, на якій
стоять редакция нашої газети що до
єврейського питання. Отже знайшлася люде,
які не побачили того, що чорним по бі-
лому надруковане, зате ж побачили й та-
ке, чого зовсім і на світі ніколи не було.

Першим обізвався так проиніколи в
ч. 45 «Слова» якийсь д. Яків Мунт («Два
слова про українсько-єврейські відносини»),
«відомий єврейський публіцист», як опісля
одреккомендувала його редакція «Слова».
Відомий д. Мунт наводить спершу одну
цитату з оговореної, знов це кажу, статі
л. Виборця, і «нічтоже сумняшесь», під-
писується під тією цитатою... за всіх
«публіцистів з «Раді»; потім відомий д.
Мунт наводить і другу цитату з того ж
таки д. Виборця і знов тут же роспи-
сується за всіх, хто писав у «Раді» про
єврейську справу; «ві, каже, з ним
(Виборцем) згодні принципіально». І хоч

поча був відомий д. Мунт згадуок про „жави суперечки“ в „Раді“, але скінчив тим, що всіх помирив і не тільки ніякої суперечки не зазначив, а знайшов навіть принципову єдність, правду, відірвавши, скажу чужі підписи. Нарешті після цього не трудно вже було відомому д. Мунтові Вижицькому протест євреїв проти української гмінації поставити у винуватим же українцям, що нби-то збирались єврейських дітей українізувати.

Статя відомого д. Мунта такими способами полеміки зробила на мене була таке вражіння—що ось то чоловік, який умудрився не бачити того, що єсть, і добачити те, чого нема. Вражіння це можна хіба доповнити ще однією увагою, що цьому невідомому і разамі знатому видоццю чоловікові притомко скоріт б полемізувати з „Радюю“, та він, бідний, не знає до пуття, як це робити. Одно слово, статю відомого д. Мунта я вважав просто якимсь сумним непорозумінням, недоглядом на сторінках „Слова“: йшов собі чоловік, сліпуючи, й набрів на „Слово“, а там, гаразд не розібравшись, й даав йому притулок. Чи ж варто було звертати якусь увагу на заблуканого, хо і відомого, чоловіка та випадковий недогляд редакції,—тїм більше, що такі недогади за шапювеною редакцією „Слова“ не вперше вже на віку трапляються?..

І от тепер я бачу, що помилка: не заблукав відомий д. Мунт випадком до редакції „Слова“, та й ця знала добре, що чинила. Не прикрі непорозуміння це, а спосіб полеміки, мовляв, з ідейним супротивником, ціла система поводіння у власній хаті...

Зрозумів я свою помилку з загаданої вже сердиитої репліки („Слово“, ч. 47) львівському „Ділові“, що зважилось, перше, не знати відомого в редакції „Слова“ д. Мунта, а друге сказати, що відомий з цього часу й по-за редакцією „Слова“ д. Мунт щілкою не знає Вижицької справи, про яку взявся пи-тати, і договорились через те до таких, легенько кажучи, нісенітниць, які й невідомим авторам нічого, опріч сорому, не принес б. Цей неперешений гріх разом з „Ділом“ мусить взяти на себе і „Рада“, бо вона статю „Діла“ перерудувала,—навіть більше: коли редакція „Слова“ ласково схильється на те, щоб

подарувати закордонному „Ділові“ невизнання відомого д. Мунта, то „гущешній Раді“ вже ніяким чином не може бути „отпущення гріхів“... Частину гріхів готов узяти й я на себе, бо—каюсь—лобачив у сердиитої репліці „Слова“ загато багато сериї і дуже мало діла, а їм'я відомого відтоді д. Мунта все-таки й тепер,—горенько тяжке!—нічого мені не промовляє...

Зате у тій ж таки репліці „Слово“ знов обіцяє поговорити „до суті“ справи пізніше і мабуто свою обіцянку виконало, надрукувавши в ч. 48 статю д. Дм. Д-цова „Нашим демократом“. Не буду запевняти, що це й є обіцяна статя, щоб описати не виявилось те ж саме, що і з статією відомого д. Мунта: д. Дм. Д-цов теж може зійти згодом за відомого публіциста, а редакція „Слова“, спіймавши мене ще раз на непершоеному гріху, знов сердиито прокаже свою обіцянку. В усіх рази поки що говоритиму про статю д. Д-цова, як його власну справу.

Читаву, я боюся... Страшний чоловік з д. Д-цова. „Коли вам таки здається,—пиш вий грізно, беручи за одну скобку „Радю“ і „Діло“,—що може для „вищої“ політики кожна людина повинна носити маску.—то пам'ятайте, лїзнове, що ця маска ми завжди потрафимо злертні!... Страшно, читаву...

А проте... Не все так страшне, як ми хочє себе показати: можна просто надіти страшну маску з вишкереженими зубами, розмалюваними лицьми й жалювним носом і навіть робити шим вражіння на похолозливих людей. Пам'ятаєть знаменитого „губителя лєвіа“, славного Тартарена з Тараскою? Здається, що може бути страшніше над те, коли він виступав навантажений цілим арсеналом зброї,—але може пам'ятаєть теж і те, як скінчилась його експедиція? Образ цього героя я б дуже рекомендував співробітникам „Слова“, а надто д. Д-цову,—він може для них був би хоч маленькою наукою та пересторогою на далі. А тепер обережність і до славетного здири масок, величюного Тартарена з „Слова“.

Статя його, на жаль, нова тільки згодювом своїм і формою, бо зніст її д. Д-цов хитро-мудро, недорозум кшотом перенісав у відомого д. Мунта, присмакнвши сфабриковані у того підписи ще біль-

шими власними перекудуваннями та воістину Тартареновими погрозами й міркуваннями. В „Раді“ він знайшов уже шій „літературний погром“ на євреї і таке „патріотичне виття“ почув, що йому, славетному здири масок, тільки й лишилось „затуїти вуха“ і надіти страшну маску, щоб налякати „Радю“. І дякуючись на цій недотепній маскарад, так і хочеться промовити: отдуїть вуха, добродію, і маску скиньте, бо з затуїленими вухами нічого не чути, а маска, нікого не лякаючи, заступає вам щось бачити, і ви воюєть завзвато з власними видакми, як ваш знаменитий прототип із ослами замісь землі...

Здири масок позиваю у відомого д. Мунта знов ту ж саму шитату з статі д. Виборця—статі, як ми знаємо, не редакційної,—і тоді вже починає свою операцію. Він так захопився, здираючи чужі маски, що не подбав про свою власну і не уважавши, що доволить йому здирати маску не тільки з „демократів“ у латках, а і з... співробітників „Слова“. Справді... про єврейську справу в „Раді“ писали напр. д. л. Сьогобочній та Дорошенко, яких праці не чуваєть містита й „Слово“. Чи операція д. Д-цова і до них прикладається, чи їх він для першого разу прощав? Здири масок про те сказати забувсь, але мені здається, що це вже одно повинно було б нагадати йому, що до здирання масок обережніше і з умілими руками беруться: пам'ятаєть ж, що навіть „дуси гнуть сь терпінєм і не вдаргуть“... Це, правда, не про Тартарена писано: він узбрівсь, його кортиць швидче виконати свою місію, йому ніколи придляється, що робитьсь навкруги, і він без розваги вачіпаює свою маску з вишкереженими зубами.

Одно з двох: або величний Тартарен із „Слова“ знає про „літературний погром“ на євреї у „Раді“ тільки з статі відомого д. Мунта, що, як нам тепер ясно, і сам нічого не знає; або ж він навмісє потаїл од своїх читачів, що проти статі Виборця сама ж „Рада“ і повстала в цілому ряді статей. Візьмімо навіть перше, бийць для д. Д-цова видігне, що він здирав маски, навіть не спробувавши приглянутись до того, чи справді перед ним маски, то і тоді матимемо дуже невтішну картину тих звичаїв, що панують у найкрайшоу кутку

нашої хати. Не казатиму вже про підроблювання чужих підписів, але навіть кидати обвинувачення, сплати образливими підозріннями і нахвалками, не перечитавши навіть того, проти чого нахвалєлись—не такий учинок, який кваліфікувати ми поділишаємо редакції „Слова“,—тїй самій редакції, що так сердиито „одчитала“ „Діло“ за невагу до редакційної примітки коло статі д. Мунта. І це ще в крайшоу для нашого Тартарена разі...

Єсть полємика і полємика, єсть супротивники і супротивники. Можна не згодуватись, можна полемізувати і навіть годро полемізувати, все ж таки поважачи літературного супротивника й не вискакуючи проти його з такими заходами, що свідчать про глибокий занепад літературних звичаїв, що вилганють базарноу сваркою, без мети, без змісту, а з самою тільки злістю та „крикми“ словечками. Хай дарє мені редакція „Слова“, але полємика ПІ співробітників, і відомих і невідомих, належить іменно до останньої категорії, одгонить базарним духом, а не бажанням виснєити справу. Багато злости і мало сили, багато залєрикуватості і ні крапельки розуміння елементарної літературної етики—ось що виявляє полємика й Іа Тартарен з Тараскою, до якої такій нахил показує „Слово“. І мені шкода його, шкода і його читачів...

Од „Слова“ до „Діла“—здається, „дистанція“ огромного розміра“, та буювать випадки, коли вони сходяться. Зійшлись вони й тепер шо до оцінки позиції „Раді“ в єврейському питанні. Правда, зійшлись тільки негативно, бо коли Тартарен із „Слова“ почули у нас тільки „патріотичне виття“, то Тартарени з „Діла“ вже „тїмними жидам“ заохали і кричать про аряду українським інтересам. В ч. 279 „Діла“ якийсь М. Міщанин (а втім може й це знов хтось відомий—наперед не змагатимусь) надрукував статю, „Понавсь в сільце“, що своїм змістом цілком відповідало виразному прізвиську автора. Це а першого і до останнього слова справді вже якась базарна плетка, яка не спинається перед безсоромним залізаним з брудними чобітьми в чужу душу і таким у нїя хазяїнуванням, що просто гідко робити. „Понавсь в сільце“—значить, що „Рада“ дала місце на відомий лист д. Міх-

новського тільки за тим, щоб описати дати мені нагоду „одному“ заурувати голос гроудиянства“, і от „Рада“ виходить „Зрадою, а н—лакем... правда, лакем ідеї, а це ще, квалітїи Бога, не так страшно виглядає. І знов менікалко „Діла“ та його читачів, бо чому ж, скоро вже припала охота д. Міщанинові видлягтись, то вони мусять його лайку вислухувати?

В усшоку разі велым характерний суєт одлученій напад на „Радю“ з двох супротивлєжних боків—з „Слова“ і „Діла“, і за „патріотичне виття“, і за „тїмними жидам“. Це показує, як глибоко пішло у нас літературне верхоглядство, читання, мовляв, по складах і підсуювання власних думок читача намість того, що написано. З двох боків „Радю“ уискуловуться зробити то юдофобським, то юдофильським органом, тоді як справа стоїть так, що ні про юдофобство, ні про юдофильство в ходячому і специфичному розумінні цих термінів не може бути й мови. Для нас—думую, що постїїній товариш мої по газеті—не зрєдуться підписатися під цим—єврейське питання єсть просто людське питання і на півдальних людяности тільки воно й може бути поришене, не підмішуючи сюди ні безбачного „фобства“, ні солоденського „фильства“. Знагато бо не велика й поважна справа, щоб зав'язувати на неї очі чи чорини, чи рожевини по-в'язкам...

От ми й придлялись ще до одного кутка у „власній хаті“, кутка найловожнішого, і знов мусимо сказати: так, знавало вже по хатньому ми й тут поводимось... У найкрайшоу кутку нашої хати, де зібравсь нби то шій землі, звачай нічим не кращ, ніж по інших кутках: насмієно й тут лосить... Сумий доказ нашої культурности—шо й казати, але робити нічого: на факти очей не годиться заплідшувати, а краще б про те помірковувати, як би нашу хату вимести.

Сергій Сфренов.